

Osnažiti djecu, roditelje i odgajatelje: debata o kompetencijama

Jan Peeters i Stig G. Lund

Gostujući urednici Jan Peeters i Stig G. Lund predstavljaju 21. broj na temu kompetencija u ranom odgoju i obrazovanju djece.

Termin 'cjeloživotno učenje' koristi se za opisivanje procesa kojim ljudi kontinuirano povećavaju svoje kompetencije. U prošlosti su *cjeloživotno učenje* i *kompetencije* često bili predmetom brojnih tumačenja i interpretacija. U sedamdesetima je, na primjer, UNESCO zagovarao cjeloživotno učenje kao model društvenog i kulturnog razvoja zajednica i pojedinaca. No, od devedesetih prevladava uže, specifično viđenje ovog pojma. Iz gospodarske perspektive *cjeloživotno učenje* je vrsta ulaganja u buduću uspjeh, a *kompetencije* kvaliteta koju pojedinac može steći stručnim

usavršavanjem. Prema ovoj uskoj definiciji kompetencije u ranom odgoju i obrazovanju svedene su na vještine i znanja koja su potrebna odgajateljima. Ukoliko bismo ovo određenje promatrali iz perspektive povećanja kompetencija djece, dobili bismo dojam kako se važnost stavlja na metode poučavanja u kojima odgajatelji rukovode procesom ostavljajući malo prostora za iskustva same djece. No, kako navodi autorica Marie-Laure Cadart i njezine suradnice, ova perspektiva može utjecati i na to kako neke vladine institucije razmatraju roditeljske kompetencije, iz čega proizlazi da roditelji koji ne

zadovoljavaju propisane norme moraju pohađati dodatne obuke za roditeljstvo. U ovom broju otvaramo raspravu i promatramo kako poticati roditelje, djecu i njihove odgajatelje da povećaju vlastite kompetencije i aktivno uče razmjenjujući iskustva i stječući na taj način kompetencije koje su nam svima potrebne. Svi trebaju određenu dozu kompetencije za obavljanje vlastitog posla, no potrebne su nam i one koje nam omogućuju da uživamo u umjetnosti, literaturi i glazbi, ili pak one kompetencije koje nam omogućuju da budemo kreativni i sposobni za pozitivne socijalne interakcije.

U svojoj zadnjoj knjizi, danski je profesor Knud Illeris predstavio široki koncept shvaćanja kompetencija primjeren svim dobnim skupinama. Aktivnosti usmjerene na povećanje kompetencija mogu krenuti iz sasvim uske perspektive (znanja, vještina, odlučivanja) ili polaziti iz puno šireg koncepta (empatije, mašte, kreativnosti i kritičkog pristupa).

Rasprava Michela Vandebroeca i Mathiasa Urbana također se nadovezuje na širu perspektivu i zagovara sustavne aspekte kompetencija. Oni su koordinirali projektom Europske komisije o kompetencijskim preduvjetima zaposlenih u ranom i predškolskom odgoju i obrazovanju (CORE) u suradnji s drugim mrežama iz područja ranog odgoja i obrazovanja kao što su mreže Djeca u Europi, DECET i ISSA. Svi rezultati ove studije pokazuju u istom smjeru: kompetentna praksa ne zahtijeva samo kompetentne odgajatelje, već i kompetentan sustav pedagoške podrške. Za ilustraciju ove teze Jan Peeters i Steven Brandt predstavljaju odgovore odgajatelja iz jedne od studija provedenih u sklopu ovog projekta. Odgajatelji tvrde da uče najviše kad u ustanovi postoji

zajednička kultura učenja, u kojoj su teorija i praksa čvrsto povezani. Zapanjuje da odgajatelji koji djeluju u multikulturalnim uvjetima tvrde kako su njihovi kontakti s roditeljima i djecom koji su 'drukčiji' - značajno povećali njihove vlastite kompetencije za rad u području ranog odgoja i obrazovanja. Ovo potvrđuju i nalazi autora Paula Lesemana i Pauline Slot, koji tvrde da bismo se umjesto fokusiranja na profesionalni stupanj razvoja svakog odgajatelja, prvenstveno trebali usmjeriti na profesionalni stupanj djelovanja cijelog stručnog tima i vrtića u cjelini.

Autorice Dawn Tankersley, Tatjana Vonta i Helena Burić zagovaraju primjenu zajednica koje uče kao vrlo učinkovitog modela za transformaciju pedagoške prakse. Šire kompetencije moguće je stjecati na razini cjelokupnog vrtićkog tima kroz refleksije o vlastitoj praksi vodeći se zajedničkim principima kvalitete poput onih ISSA-ine definicije kvalitetne pedagoške prakse. Ovo stajalište potvrđuju rezultati istraživanja CORE projekta koji otkrivaju da praksa vođena profesionalnim principima koji su poduprti cijelim spektrom etičkih vrijednosti pridonosi transformaciji

prakse ranog odgoja i obrazovanja djece. Autorice se zalažu za timsko učenje tijekom kojeg odgajatelji mogu teorije provjeravati kroz vlastite refleksije o praksi. Autori Ferre Laevers i Bart Declercq smatraju da veća emocionalna dobrobit i osjećaj pripadanja djece u vrtiću također pridonose razvoju kompetencija. Kad su dječje potrebe zadovoljene, djeca se osjećaju opušteno, djeluju spontano i pokazuju vitalnost i samopouzdanje, a poticanje djetetove uključenosti također je važan segment i preduvjet za učenje.

Kako povećati dječje kompetencije govore i primjeri iz Italije i Hrvatske. Autorica Laura Malavasi kaže da je važno kreirati situacije koje djeci predstavljaju izazov, bude im znatiželju i želju za učenjem, te daju svijest o vlastitim jakim i slabim stranama. Nakon samoprocjene vlastitih kompetencija, djeca mogu zatražiti pomoć, jačajući tako svoje socijalne kompetencije. Autorica Edita Slunjski daje primjere djece koja nisu pasivni primatelji znanja, već kreatori važnih kompetencija potrebnih u svakodnevnom životu. Ona istraživačke i refleksivne kompetencije odgajatelja vidi kao presudne u razvoju odgojno-obrazovne

prakse - one koje odgajateljima pružaju priliku da djeci omoguće aktivno sudjelovanje.

Obiteljski terapeut Jesper Juul također vjeruje u kompetentno dijete, ali je zabrinut zbog novih uloga roditelja i djece, sad kad su odnosi između djece i odraslih postali demokratičniji. Iz njegovog profesionalnog iskustva proizlazi da pojam roditeljstva treba iznova definirati, pa roditeljima nudi savjet kako živjeti s kompetentnom djecom. Autorica Denise Taylor svjedoči kako u Australiji pomažu roditeljima da pronađu i koriste kvalitetan predškolski odgoj i obrazovanje u području kojim vladaju tržišna pravila, upućujući ih kako da traže i očekuju kvalitetnu njegu, odgoj i obrazovanje djece.

Oboje autora, Juul i Taylor, imaju na umu 'kompetentne' roditelje, koji su se sposobni informirati kako bi učinili 'pravi' izbor vrtića za svoju djecu. No, nemaju svi roditelji iste prilike i mogućnosti. Postoji rizik da se ovi pristupi primarno prilagode roditeljima iz srednje klase te otežaju izbor roditeljima koji dolaze iz siromašnih ili uskraćenih obitelji. Zanimljiv je članak iz Francuske, koji istražuje kako se mogu razviti kompetencije ovih roditelja. Kao reakcija na djelovanje državnih službi, koje su - čini se - okrivljavale siromašne ili uskraćene roditelje za buduće loše ponašanje njihove djece, proveden je projekt 'Sveučilišta za roditeljstvo' (UPP) koji je uključio roditelje iz Francuske, a potom i iz Njemačke i Belgije. Cilj je

bio osposobiti roditelje, osobito one čiji se glas rijetko čuje, da iskažu i izraze vlastite stavove o roditeljstvu. Ovaj je pristup privukao veliku pozornost stručnjaka i političara, koji su od roditelja iz UPP programa zatražili da se uključe u ocjenu programa i njegovu promociju; da evaluiraju, na primjer, uspješnost neke edukacije koju pruža dječji vrtić ili odgajatelji, te da sudjeluju na roditeljskim simpozijima i konferencijama.

U veljači 2011. Europska komisija je u Budimpešti održala konferenciju o ranom odgoju i obrazovanju djece, koja se usmjerila na potrebu za kvalificiranim i kompetentnim stručnim osobljem. Izdane su smjernice Europske komisije o ranom odgoju i obrazovanju djece, a u svibnju je Savjet ministara Europske unije usvojio Zaključke iz smjernica: u oba je dokumenta iskazana važnost visokokvalificiranog stručnog osoblja. Autor Adam Pokorny, iz Opće uprave za obrazovanje i kulturu Europske komisije, objašnjava kako rani odgoj i obrazovanje djece mogu značajno pridonijeti ostvarenju ciljeva EU Agende 2020 jer donose trajnu korist u kasnijem obrazovanju, osobnom razvoju, socijalnoj integraciji i sposobnostima lakšeg zapošljavanja. Pokorny u članku ukazuje na promjenu stava Europske unije o predškolskom odgoju i obrazovanju - od onoga u kojem su se zagovarale opcije njege ili pak skolarizacije, prema opciji u kojoj se predškolski odgoj vidi kao integrirani i holistički, u najboljem interesu djeteta.

Članak Adama Buckinghama ilustrira pristup održivom razvoju - u okviru društvene zajednice, ali i područja obrazovanja. Buckingham je obišao Novi Zeland i dokumentirao kako muški odgajatelji pretvaraju otpadne materijale u izazovne i stimulativne materijale za učenje. Pokazuje nam mlade znanstvenike i inženjere kao kompetentne i potpuno angažirane učenike koji mogu dati značajan doprinos obogaćenju okruženja za učenje djece rane i predškolske dobi.

Da zaključimo, kompetencije su više od kvalitete koja se stječe edukacijom. Autori u ovom broju časopisa iz različitih perspektiva utvrđuju kako donositelji razvojnih politika u ranom odgoju i obrazovanju djece, te predškolske ustanove same, trebaju investirati u kompetentne sustave za cjeloživotno učenje kojima se stvara poticajno okruženje u kojemu djeca i odrasli proživljavaju svoju dobrobit i uključenost, što ih potiče da uče i kreću se prema vlastitom osobnom razvoju u društvenom kontekstu.

Jan Peeters je koordinator Istraživačkog centra za rani odgoj i obrazovanje djece, na Fakultetu za socijalnu skrb Sveučilišta u Ghentu u Belgiji; urednik je flamanskog izdanja časopisa 'Djeca u Europi'.
jan.peeters@vbjk.be

Stig G. Lund je posebni savjetnik u BUPL-u, danskom sindikalnom udruženju odgajatelja, i urednik je danskog izdanja časopisa 'Djeca u Europi'.
sgl@bupl.dk